

GIÁ BÁN	
ĐỒNG-PIÁP	NGOẠI - QUỐC
Một năm... 5\$00	6\$00
Sáu tháng... 2.50	3.00
Ba tháng... 1.50	2.00

Mua bán phải trả tiền trước.
Thư, và mandat gửi cho
M. TRẦN-DINH-PHIÊN. - Al
cảng quảng-cáo, việc riêng,
sưu thương - nghĩ trước.

CHÊ-NHIỆM TIẾM CHẾ ĐỐI
HUỲNH-THỐC-KHANG
Quản lý
TRẦN-DINH-PHIÊN

La Voix du Peuple
Mỗi tuần xuất bản hai kỳ: thứ tư và thứ bảy

HÀO - QUÂN
Số 123, đường Đông-bà, Hải
liệp thơ: số 61
Giấy thép nói: số 62
Giấy thép: TIENODAN - Huế

Người, chứ đâu
phải cây đá mà
không động lòng.

THÙ-TƯỚNG NHẬT

Bị ám sát
Đồng-kinh, 15 Mai. - Thủ tướng
Nhật Koyama-dương Nghị, trong
khai tiếp khách, vào lúc 17 giờ
30, bị mấy phát súng vào
mình làm cho bị thương rất nặng,
đến nửa đêm thì chết.

Có lẽ vụ ám sát này là một dấu
hiệu đầu tiên của một cuộc rối
loạn rất to rộng.

Đồng-kinh, 16 Mai. - Sau khi
Thủ tướng bị ám sát thì lập tức Nội
các nhóm bực đồng bất thường
đề ban tim phương đối phó.

Tổng trưởng tài chính Takabaashi
kiếm chức Thủ tướng đã đến Nội
bình là đơn từ chức của toàn thể
Nội các.

Ở Thượng hải vào ngày quân Nhật
lâm lễ kỷ niệm sinh nhật Nhật
hoàng, một người...
quả bom, làm cho nhiều nhà yếu
quân Nhật bắn xiềng xiềng, kẻ gây
tay, người dài mắt, Đại sứ Trung
quang phải chạy chừa.

Ở Paris ngày hôm qua xảy ra sự
của cựu chiến binh, một người
Nga lấy mấy phát súng lục vào
quan Giám quốc Doumer, làm cho
nước Pháp phải mang cái tang
chung.

Hai chuyện trên còn đang sôi sục,
nay ở Đông kinh lại xảy ra một lần
khiến ai sợ Thủ tướng Nhật là
Koyama-dương Nghị nữa.

Cái đời của mình càng lần bộ bao
nhiều thì câu chuyện giết người
càng lần bộ bấy nhiêu. Chỉ trong
một tháng nay mà đến mấy cái án
ám sát xảy ra, cái nào đích đáng cái
ấy, làm rung động toàn cả thế
giới. Thế nhĩ?

ÔNG A. E. BABUT THỰC NHỚ CHUYỆN CỤ ĐƯỢC DẠI

HUỲNH-THỐC-KHANG

Pháp-Việt lập-chỉ số 74 ra ngày 4
Mai 1931, tôi vừa tiếp được, xem các
mục nêu nơi trước kia, thấy cái
đầu đề nói lên tôi và có mấy chữ
phê bình cả lãnh cách. Ông Huỳnh-
thúc-Khang thực hay động lòng.
lấy làm ngạc nhiên, không rõ
chuyện gì. Vội vàng mở ra xem, đọc
suốt bài ấy mới hay là ông chủ
Pháp-Việt lập-chỉ nhắc lại chuyện
cũ. Chuyện cũ năm tề năm tề kia,
nay nhân chuyện ông Nguyễn-văn-
Vĩnh cùng tôi cãi nhau về một câu
so sánh trong một bài báo An-nam
Nouvelles mà ông Babut nhớ lại câu
so sánh trong một bài báo của ông
mà tôi đã công kích, nên có bài phê
bình ấy.

Chuyện này xảy ra sau ngày Đại
Hội đồng kinh tế tại chính
vào khoảng tháng 11, 12 năm
1929, cách nay đã 3 năm trời. Thực
tôi không lưu tâm chút nào, nay
nhân nhắc đến mà tôi mới nhớ lại.
Tôi nghĩ chuyện đã cũ rồi, đầu ông
Babut không hiểu ý tôi mà ngầm
ngầm nhớ, mới bắt đầu ấy,
cũng chỉ ông với tôi hai bạn đồng
ng nghiệp già biết với nhau mà thôi,
không cần nói đi nói lại, làm chừng
thêm cho cái ăn thực hay động
lòng mà ông đã gọi. Nghĩ thế nên
tôi định làm thói.

Một điều làm khó lòng cho tôi: đã
định làm thói, mà có cái buộc

cho tôi không giữ được cái quan
niệm đầu tiên ấy, là sao khi bài « Ông
Huỳnh-thúc-Khang thực hay động
lòng » ra rồi, tôi gặp anh em ai cũng
nói thăm đầu đuôi câu chuyện, có
kể ở xa viết thư lại hỏi, chính ông
Nguyễn-Trác-Viện-trưởng dân biểu
Trung-kỳ, (ông là người có dự kỳ
Đại Hội đồng) nhân việc vào Huế,
lại thăm nhà báo, cũng bắt đầu hỏi
nội dung hai bức thư mà ông Ba-
but đã nhắc trong bài ấy. Nhắc
vấn, tôi lại biểu thêm rằng chuyện
văn cổ mà nhân ông Babut nhắc
lại thành ra chuyện mới. Vì câu
chuyện vốn đăng trên báo mà cách
dĩ ha năm, người không đọc báo
thì không rõ đầu đuôi, mà kể có
xem báo, lâu ngày cũng quên lửng
đi, huống chi ông lại có nhắc luôn
đến 2 bức thư riêng của ông với tôi
hai người bày giải ý kiến với nhau,
mà không nói cho rõ ràng, làm
cho nhiều người nghi hoặc mà so
ước muốn biết. Tôi tự xét bình sinh
trong lòng thế nào thì nói ra ngay
thật thế ấy, đối với ai cũng vậy, không
có cái gì là thiếu thốn của đây. Vậy
tôi lược kể đầu đuôi câu chuyện -
đến đây xin ông Babut đừng giận -
xin phép được luôn luôn nguyên
văn hai bức thư, và có phụ
vài lời sau gọi là đáp cái thành
tình ông đã phê bình đến thành
cách tôi.

Chuyện cũ thế nào?
Nguyễn khoảng tháng 11 năm 1929,
tại Đại hội đồng kinh tế tại chính
ở Hanoi, có đại biểu Pháp và đại biểu
ba kỳ người Nam ta, ông Huỳnh-quang-
Chiêu trong Nam và ông Nguyễn-hữu-
Thu ngoại Bắc ứng cử chức phó hội
trưởng. Ông Thu có viết sẵn về
tên mình đưa cho mấy ông nghị,
ông Chiêu thấy đều ý không được
chính đáng, dùng ra phần đối, đòi
rất gây ứng cử mình ra. Cái chuyện
hỏi, rồi cũng bàn hòa. Câu chuyện có
thế, như nói là chuyện xưa thì chỉ
một ông Thu mà thôi. Thế mà sau
việc ấy xảy ra, ông Babut phát biểu
vết lại trong Pháp Việt tạp chí
(không nhớ số nào) đầu đề: « Một
bắt đầu đã có việc đáng buồn »,
kích bác đầu đề, nào tranh cãi
thứ, nào đánh khoe khoang, lại có
câu: « ...Thật là xấu hổ, họ phò
đến trước mặt mỗi người, cái cảnh
tượng chia rẽ. Người Pháp mọi họ
lại để hội họp mà thành ra 'Nam
Bắc xung đột' nhau ».

Tao như ý tôi về con đường
Pháp Nam hợp tác, lâu nay ở xứ
ta có nhiều hội đồng song chỉ trừ
đoan thể, từng đôi phương, chứ
chưa có hội đồng nào hợp cả người
Pháp người Nam đủ cả ba kỳ và
gồm cả đại biểu vừa nhân dân vừa
chánh phủ như kỳ hội đồng kinh tế
tại chính tại năm ấy, mà vì một bài
báo làm cho người Nam ngã lòng hy
vọng, nên tôi viết một bài đăng báo
Tiếng dân số 234, cái lại bài của ông,
đầu đề: « Việc ấy cũng chưa đáng
buồn », đại ý nói trong nghị trường mà
có đều xung đột nhau, các nước văn
minh thường xảy ra luôn, không
cho là cảnh tượng chia rẽ, nếu trong
nghị trường thấy đều gì bất chính

đáng mà cứ nhân nhĩa thì cái nghị
trường « lời đồng » ấy có giá trị gì,
và ông Thu làm quấy la việc một
người, còn trong hội đồng đầu
người Nam cũng có người do chính
phủ cử vào, như nói nhục thì người
Pháp cũng có một phần ... Bài tôi
ra rồi, ông Babut viết lại một bài
(Pháp Việt tạp chí số 12) cho lời
phê bình của tôi là quá đáng, vì ông
có ý khuyên người Nam hòa hợp
chớ không phải nói nhục, lại đem sự
xung đột nơi nghị trường mà so sánh
với chuyện ăn cắp trên xe lửa. Đối
với câu so sánh ấy tôi thực có động
lòng, nên có viết mấy câu đầu đề là
« Một câu so sánh kỳ quái » (Tiếng
dân số 211), trước cảm ơn ông có
lòng tôi trong mong cho người
Nam hòa hiệp, sau nói câu so sánh
mới lạ kia là trái lẽ ...

Sau cuộc tranh biện, ông có viết
cho tôi một bức thư nói tôi biểu
lầm tư tưởng của ông. Tôi có trả
lời lại nói không phải hiểu lầm,
chính tôi lấy lòng thành đối với
bạn đồng nghiệp mà « trung cáo »,
mong chính đôn cho hợp với tư
tưởng người Nam ...

Câu chuyện đầu đuôi như thế.
Đối với người Pháp, tôi ông Babut
(đầu tôi chưa gặp lần nào) là một
người tôi quen biết đầu tiên trong
cối tư tưởng, vì trước 25 năm
(19.11.1907) tôi đã được bạn bạn
đọc báo ông trong lúc ông Đào
nguyên-Pad cũng làm với ông, và ông
Pua-chân Trinch cũng có viết một bài
hỏi. Tôi lại phải có thể giao hữu
của ông là trong lúc ông Pua-chân
Trinch bị đẩy ở Côn-lôn có tiếp được
thư ông gửi làm an ủi. Lấy một
người Pháp giao với người Nam về
cái duyên vẫn tự trong khoảng mới
biết nhau mà đến khi làm cảnh
hoạn nạn, còn không quên nhau
mà gợi tư thăm viếng, tình giao
hữu như thế, tôi vẫn nhận là rất
hiếm, nên lòng riêng vốn kính trọng
luôn. Sự cãi nhau về câu so sánh
nói trên, ông cho tôi là người hay

(Xem qua trang 2, cột 3)

Tin đường xe hỏa phía Nam Trung-kỳ

Như đã nói, vì trận bão dữ dữ
vừa rồi mà con đường xe hỏa phía
nam bị hư hỏng nhiều chỗ. Nay
được tin số xe hỏa cho hay rằng:

1) Giữa Saigon-Nha-trang, chuyến
hau ban ngày chở hành khách, chạy
bắt đầu chạy lại được từ ngày 16
Mai, nhưng cũng còn phải sang xe
hơi tại chận Tourcham-Đôngnai.
Đến 25 Mai thì có lẽ hai chuyến
hau ban ngày, chở hành khách, chạy
được, nhưng cũng phải đổi tàu tại
chận Sông lòng sông. Đến cuối tháng
Jun 1932 thì mới y lại như cũ.

2) Giữa Tourcham và Dalat, đến
ngày 25 Mai, chiếc tàu đêm chở
hành khách sẽ chạy lại, cứ mỗi tuần
hai lần y đến Krôngpha cũng còn
phải sang xe hơi cho đến Dalat.
Lâu lâu cũng đến 10 Jun thì
chặng đường này sẽ được từ lại.

CHUYÊN ĐỜI

Học trò với

nghe - viên

Tháng Mai. Rồi tháng Jun. Hai cái
tháng mà học trò chờ đợi, hết sức, vì
hết hai tháng ấy là đến nghỉ hè. Mà
học trò chờ đợi một cách sốt ruột, vì trong hai
tháng ấy là mùa thi hạch. Học trò
trông hai tháng ấy tới mà cái ngực
nó đánh phồng phồng. Pháp phồng như
lì đến cái ngày thi ngày hạch.

Năm nay mùa thi lại kết tiếp với
mùa tuyển cử nghị viên, lấy trong Nam-
kỳ. Dở một tờ báo tây trong Nam ra
thì đây là chuyện tranh cử. Tôi đương
ngồi làm việc, một ông bạn cầm tờ
báo vừa cười vừa hỏi: « Không biết
mấy ông nghị trúng cử họ có vui bằng
các học sinh trúng thi không? »

Câu hỏi đơn giản mà trả khó trả
lời, vì cái thú của học sinh được lên
yết bằng vàng với cái thú của ông nghị
trúng cử, mỗi đảng mỗi khác: học
sinh rán cho đậu được là để về vang
vó, chúng bạn cái chơi, để cho vui
lòng cha mẹ, nếu không nữa cũng để
cho bù cái công ăn học bấy lâu. Cái
thứ trong sách mà nâng nâng. Còn
cái vui của ông nghị hẳn cũng như
cái vui của bác thầy đầu được một
công việc anh đi buôn ngó thấy
cái lợi bên chừa ... Đó là tôi nói một
phần ông nghị chứ không nói toàn
thể nghị viên đâu.

Câu hỏi của ông bạn làm cho tôi
thấy học trò với nghị viên có rất
hiều cái có thể đem ra so sánh.
Trước hết học trò học 2 năm, 3 năm
rồi tới kỳ thi, rồi 2, 3 năm nữa
lại kỳ thi nữa. Ông nghị cũng
vậy: khóa này ra ứng cử trúng;
màn khóa này 3 năm, 4 năm lại ra
ứng cử khóa khác. Học trò năm nay
đi thi rồi, kỳ sau đi thi nữa; ông
nghị ra ứng cử khóa này hỏng, khóa sau
lại ra ứng cử nữa ...

Đống là vậy đó. Nhưng mà có khác.
Học trò năm nay thi, rồi hai ba năm
nữa thì lại v. v. nhưng mỗi lần thi
thì mỗi lần lần tới: do học yếu lược
lên học sơ học, rồi trung đẳng, cao
đẳng. Còn ông nghị? trong thờ, gian
mười khóa là 3, 4 năm ông làm đến
điền thì cứ việc làm đến đến, ông trung
đầu ngăm thơ thì cứ việc rung đùi
ngâm thơ rồi mỗi năm đến kỳ nhóm
hội lại xách gói xuống trường an chơi
đó một bữa ... thì có làm gì mà
nói chuyện tấn bộ với thời bộ?

Còn một điều khác nữa. Học trò mà
rời là: đầu còn đi thi lần sau, có lẽ
lần sau nữa, nhưng đến một hồi lớn
qua hạn thì chịu không trường nào
chứa nữa, và cũng không ai cho đi
thi. Nhưng ông nghị thì khác: khóa
này ra ứng cử không được phiếu
nào, khóa sau cũng cứ ứng cử, rồi cứ
3 4 năm lại ra ứng cử một lần cho
đến già đời mất kiếp là hết chuyện.

Nhưng có điều khác này mà học trò
không làm sao bì lại, nghị viên: học
trò khi thi bìa là phải đối phó với
thầy chấm thì là hạng người học lực
giỏi hơn mình, nên ăn nói mỗi
đầu một cần thận không dám nói bậy.
Còn ông nghị - tôi nói một phần nghị
viên Trung-kỳ ta - phần nhiều phải
đối phó với cử tri là bọn làng hủ lậu,
và người ở thôn quê khờ khạo đối nạt,
thời thì nói trời nói đất chỉ mĩa là
đi xe hơi, uống rượu ...

Tôi có nghe chuyện một cậu học
trò thi sơ đẳng, vào vấn đáp, ông thầy
hỏi về loài nai-lai (les ruminants).
Cậu ta lơ lơ quá chỉ đó ông thầy đã
buồn cả tai, bèn bèn kháo hỏi:

Tàu Georges Philippar bị cháy

Marseille, 17 Mai - Chính trong
đêm hôm nay một vụ cháy xảy ra (15-16
Mai) trên tàu Philippar phát hỏa. Viên
trưởng-tàu trưởng có thể tắt được
lửa và đi được đến Aden. Đến 5
giờ 54 phút thì lửa càng cháy dữ.
Đầu đuôi tình hình rất nguy ngập,
viên trưởng-tàu định cho hành khách
lên, đánh vô tuyến điện kêu cứu
tàu lúc ấy ở cách Gardafui 5
hải lý, gần cửa bể Somalis Italiane.
Tại miền này có nhiều tàu đi lại nên
lập tức họ đến cứu ngay.

Hai chiếc tàu Anh « Malsada » và
« Contratore », chiếc tàu Nga « Soviets
Kala » và chiếc tàu Nhật « Hakkoni
Maru » lập tức đến nơi nguy. Hai
chiếc tàu Anh cũng đưa từ xa « Vòi
đi lãnh độ cấp cứu.

Tàu « Contratore » cứu được 129
người, « Malsada » cứu được 134
người, nhiều tàu khác cũng cứu được
nhiều. Tàu « Soviets Kala » cứu 420 người,
có viên trưởng tàu nữa. Tàu « Andre
Lebous » của ông ông-dương vừa
đến nơi cũng cứu được 420 người
và đi về Djibouti.

Danh sách những người cứu được
có lẽ đến mai mới biết rõ.

Trong chiếc tàu này có quan
Thượng-thư bộ họ Nam-triều, Tuai-
vào Toàn. Có tin đích xác rằng
quan cũng vào số người cứu được.
Hiện nay quan ở Djibouti với một
người lính hầu. Còn ông thư ký
Nguyễn văn Hạp thì chiếc tàu khác
đem thả qua Marseille. Nghe nói
cái thư này quan ở Djibouti với một
người lính hầu. Còn ông thư ký
Nguyễn văn Hạp thì chiếc tàu khác
đem thả qua Marseille. Nghe nói
cái thư này quan ở Djibouti với một
người lính hầu.

Một tờ báo Anh bình luận bức thư báo cáo của ban điều tra Quốc-liên

Về bản báo cáo của ban điều tra
Quốc-liên, một tờ báo Anh bình
luận, nói rằng: Theo công
việc ban điều tra đã làm (lần
nay, thì ban điều tra chỉ là
người kinh lý đi trước cho bọn
đương cuộc của quân Nhật ở Mãn-
châu. Cứ như bản báo cáo đầu tiên
toàn theo tin tức của người Nhật
cho đến số quân Nhật và tình hình
điều động ở Mãn châu, hình như
toàn của Nhật tướng Bản-Trang
cung cấp cho ...

— Thì thử kể một cái ví dụ loài thú
nai-lai (thỏ nào)
— Thưa, ví dụ: con bò ...
— Kể một con nữa!

Đến đây trò kỳ quẻ, vì cái chuyện
ấy trò học câu thả, không nhớ con
nào nai-lai nữa, mà sự kể con khác
thì sai đi bị hỏng. Thấy là hỏi ít, ít,
cậu ta thưa:

— Thưa, một cái ví dụ nữa là
con bò khác!

Trò nói không trật! nhưng ai lại
kể đến hai con bò bao giờ! Đó
là vì học trò ở cái địa vị trái hẳn với
phần nhiều ông nghị ở xứ ta. Vì các
ông nghị họ có quyền nói ...

Vì vậy mà tôi cho làm nghị viên
sướng hơn làm học trò.

Lưu-hân

MỘT CUỘC PHÒNG-VẤN ÔNG CAM-ĐỊA

(Tiếp theo)

— Theo ông Laguer, Bernard Sham
cung nhiều người khác nữa, thì tình hình
kinh tế và hót và giao dịch

Phản chứng tốt, thì chúng tôi thấy nước
Nga hết cách mệnh giống y như nước Ấn-độ
hết thời về mặt tôn giáo và giáo dục
Chúng tôi muốn biết ý kiến ông về việc
ấy.

— Tôi không hay nói dựa theo ý kiến
người khác. Tôi chưa hề xét đến tình
hình nước Nga, nên tôi không thể phê
bình được. Nhưng tôi tin rằng - mà các
viết lẫn lộn ở Nga cũng có nói - chế độ Xô-
viết của cơ sở xã hội và đạo đức; tôi
ngại cho cái kết quả tồi tệ của nó làm.

Phản đối sự dùng máy móc

Chúng tôi biết rằng ông Cam-địa là
người cứu rỗi của máy móc, nên chúng
tôi hỏi:

— Theo ông, « máy » là gì? Cái cây hỏi
xưa có phải là một cái máy không? Có
một đôi thì máy có cái tính chất tự nhiên
bóc lột lao động, hay là cái cách dùng
máy, mà máy trở thành một lợi khi để bóc
lột lao động?

— Cái cây hỏi xưa và cái cây ngày nay
cũng là máy cả. Như thế các ông cũng đã
rồi tôi hiểu « máy móc » thế nào. Cái cách
người ta dùng « máy » là một cái
quyền nhân chính của những sự xấu xa
trong thế giới ngày nay. Tôi nhận rằng
sự lạm dụng máy móc phải chịu một
phần lớn trách nhiệm trong sự bóc lột lao
động trên thế giới.

thì lại có nên thừa cái của dư của nhà
tư bản để cho khối sinh chế độ tư bản
khắc không?

Ông Cam-địa cười rồi trả lời:
— Nếu tôi được cầm quyền chính thì
tôi phá bỏ chế độ tư bản, nhưng không
đá động đến tư bản, cũng không đá động
đến nhà tư bản. Tôi chắc rằng có thể thỏa
hiệp tư bản với lao động. Đầu ấy, tôi đã
thấy thành hiện trong một đời « ca »; mà
trước « ca » này thành - hiện, thì trong
« ca » khác cũng có thể thành hiện
được. Tôi không xem tư bản tư có
hại, cũng như tôi không xem máy móc
tư có hại.

Chúng tôi bàn đến các vấn đề tôn giáo
và hỏi ông có một vấn đề giữa hai giáo
Ấn-độ và Hồi giáo không. Ông trả lời rằng
có.

Chúng tôi lại hỏi ông vấn đề ấy có quan
hệ đến quân chúng hay là có quan hệ cho
lâu. Vấn đề ấy, không có thể giải quyết
bằng phương pháp chính trị, chỉ có thể
giải quyết bằng cách giải hòa mà thôi.

— Trong nước Ấn-độ liên hiệp, nếu
đúng một nước tư trị đang phương pháp
bất liên liên, có cuộc phiên loạn làm hòa
thoán, đồng gia của cho được một ít
quyền lợi chính trị làm thường như, dân
nước Ấn-độ thuộc Anh-lê, thì quân đội liên
hiệp có nên vì ông hoàng nước tư trị kia
mà đàn áp cuộc phiên loạn ấy không? Và
thái độ của ngài trong khi ấy sẽ thế nào?

(Xem tiếp trang nhì cột 3)

<https://tieulun.hopto.org>